Edisyon pou lekti | 2026-11-20

Gid IA pou Amerik Latin ak Karayib la. Soti nan konesans rejyonal rive nan travay toulejou

Adrian Dunkley | 2026-11

Metòd la mete enfòmasyon sou peyi a ansanm ak sa òganizasyon an konnen ak yon travay presi. Egzanp yo ede moun prepare tès. Edisyon pou revizyon sa a pa rapòte rezilta ankèt sou teren.

Adrian Dunkley, prezidan Caribbean AI Association. Novanm 2026, edisyon revizyon 1.2. Sentèz sou politik ak metòd pou mete yo an pratik. Dokiman an pa prezante yon nouvo etid sou teren nan rejyon an.

Rezime. Kòmanse ak travay la

Gid Adrian Dunkley a konbine yon enstriksyon sou kontèks rejyon an, yon baz konesans biznis ak yon travay byen defini. Gid pa peyi ak sektè ede idantifye itilizasyon posib. Zouti sekirite yo mande kiyès ki ka aji, kisa ki ka mal pase ak ki prèv ki jistifye otorizasyon pou lanse sèvis la. [1–3]

Eleman sa yo fòme yon metòd pwopoze pou ti biznis ak òganizasyon k ap ede yo. Yon ajans piblik, yon edikatè oswa yon envestisè ka adapte kontwòl yo ak moun ak desizyon ki konsène yo.

Finanse epi evalye tout pwosesis la, ak preparasyon, fòmasyon, revizyon, koreksyon, sipèvizyon ak yon lòt chemen si zouti a pa mache. Konpare l ak metòd moun sèvi kounye a pou menm travay la.

Etid la sèvi ak gid pratik yo, pwopozisyon evalyasyon rejyonal la ak bwat zouti sekirite Playbook la. Rechèch deyò yo bay kontèks san yo pa pwouve metòd la ap mache nan tout peyi ak sektè. Egzanp yo se kote yo ta ka fè pilòt. Yo pa rapò sou deplwaman ki fèt, epi yo pa pwomèt pwofi, mwens erè oswa ekonomi tan.

Pwopriyetè ak responsab ka sèvi ak plan pilòt la. Ajans sipò ka itilize priyorite enstitisyonèl yo. Evalyatè teknik dwe li kondisyon tès ak pèmisyon yo. Nan orijinal la, prèv rejyonal yo nan p. 3, kontèks, konesans ak travay nan p. 4, tès ak kontwòl nan p. 5–6, sipò ak pilòt nan p. 7–8, limit ak sous nan p. 9.

Kesyon rechèch. Èske yon pwosesis IA ki defini pou lokalite a epi yon moun revize ka diminye tan total travay la san li pa depase yon limit erè oswa domaj yo te dakò sou li? Konpare l ak menm travay la nan pwosesis nòmal la. Konte tan revizyon ak tan pou refè travay la.

1. Prèv rejyonal. Ekspozisyon ak rezilta

An 2024 OIT ak Bank Mondyal te estime 26–38 % djòb nan Amerik Latin ak Karayib la te kapab ekspoze ak IA jeneratif. Yo distenge posiblite pou ogmante pwodiktivite ak posiblite pou otomatize nèt. Mank aksè dijital ka anpeche anpil travayè jwenn benefis yo. [4]

Figi 1. Pati travay ki ekspoze dapre estimasyon ki pibliye an 2024. Tout ekspozisyon, 26–38 %. Transfòmasyon ki ka ogmante pwodiktivite, 8–14 %. Otomatizasyon konplè posib, 2–5 %. Echèl 0, 10, 20, 30, 40 %. Sous: Gmyrek, Winkler ak Garganta, dokiman travay OIT 121, 31

jiyè 2024. Sa yo se ranje ki pibliye, se pa entèval konfyans. De kategori anba yo fè pati ekspozisyon an san yo pa bay total la lè yo ajoute. Modèl yo estime posiblite. Yo pa mezire adopsyon, pwodiktivite ki reyalize ni pèt travay prevwa. Yo pa estimasyon separe pou chak ekonomi Karayib.

Yon pwopriyetè ka chwazi aktivite pou konparezon kontwole. Chif yo pa jistifye ranplase anplwaye ni aplike nòt jeneral yon founisè pou biznis la. Moun k ap fè politik dwe mete aksè, fòmasyon ak kalite djòb nan menm pwogram nan. Konte moun ki gen aksè ak moun ki pa gen aksè. Si echantiyon an pèmèt, bay rezilta pou ti zile ak zòn riral apa.

2. Metòd travay. Bay zouti a enstriksyon lokal

Kontèks rejyonal. Mete peyi, lang, lajan, mòd peman, limit livrezon ak otorite ki konsène yo. Sèvi ak reyalite nan operasyon an epi evite sipozisyon sou tout rejyon an.

Konesans biznis. Mete detay pwodwi ki apwouve, lè ouvèti, kondisyon sèvis, lis pri ak modèl dokiman. Bay responsab ak dat revizyon. Wete dosye zouti a pa bezwen.

Enstriksyon travay. Presize rezilta, moun k ap li, sous otorize ak desizyon ki rete pou yon moun. Di sa pou fè si done manke oswa kontredi youn lòt.

Kenbe baz la piti pou ka okipe l. Si pèsonn pa konnen ki lis pri ki valab, li tounen yon danje. Kòmanse ak kèk dosye apwouve. Make dat aplikasyon, ansyen vèsyon ak moun ki ka chanje yo. Enstriksyon lokal ka diminye sipozisyon san li pa garanti bon lwa, kalkil oswa lang. Tcheke ak sous la oswa yon moun kalifye.

Montre sa ki pa sèten. Zouti a dwe siyale sa ki manke anvan li prepare yon repons pou kliyan. Pa envante disponiblite chanm, tretman taks nan devi oswa reyalizasyon nan aplikasyon sibvansyon. Pa mete dosye konfidansyèl kliyan oswa anplwaye nan zouti jeneral san apwobasyon pou itilizasyon done, aksè ak konsèvasyon yo.

Egzanp yon kay pou envite. Prepare yon repons ak lis chanm aktyèl, pri apwouve ak règ anilasyon. Sèvi ak lang envite a mande epi siyale dat ki manke. Pa rezève, pwomèt ranbousman ni voye repons lan. Pwopriyetè a konpare bouyon an ak sistèm rezèvasyon an. Se yon pwopozisyon ki soti nan gid sou akey ak kontèks. Yo poko evalye l.

3. Evalyasyon. Teste travay la nan anviwònman li

Pwopozisyon rejyonal la kouvri lang, kontèks rejyonal, travay ti biznis, pri ak fonksyònman sou entènèt dousman. Yo ede chwazi tès. Pou klase modèl, fòk gen enstriksyon, repons, nòt ak pwosedi evalyatè lòt moun ka enspekte. [2]

Figi 2, etap 1. Mezire dire pwosesis nòmal la. Kenbe egzanp bon rezilta ak erè ki repete souvan. Defini rezilta akseptab anvan tès IA a.

2. Chwazi ka reprezantatif: travay nòmal, demann ki pa klè, enfòmasyon ki manke ak ka sistèm nan dwe refize oswa voye bay yon moun. Sèvi ak dosye otorize oswa dosye ki kreye pou tès.

3. Kenbe difikilte ak règ nòt konparab. Anrejistre vèsyon, enstriksyon ak paramèt. Separe aprantisaj zouti a ak travay y ap mezire a.

4. Konte preparasyon, verifikasyon ak koreksyon. Tcheke echèk pa lang, travay ak gwoup ki afekte. Deside kanpe, revize oswa elaji. Sekans pwopoze sa a soti nan gid travay ak konsepsyon evalyasyon rejyonal [1–2]. Yo poko valide l an pratik.

Mezire tan total pa travay aksepte, to koreksyon ak depans pa rezilta aksepte. Separe gwo erè ak ti chanjman nan mo. Yon tan mwayen pi kout pa eskize yon erè ki fè mal. Moun ki konnen lang ak travay la dwe evalye repons yo. Note dezakò ak fason yo rezoud yo. Yon nòt tradiksyon pa sifi pou di yon repons apwopriye pou kliyan.

4. Sekirite ak responsablite. Kontwole sa sistèm nan ka fè

Metòd edikatif S4 Adrian Dunkley pwopoze a òganize revizyon an kat etap: presize, fè tès difisil, pwoteje epi egzamine. Endis risk zouti a mande yon moun antre valè yo pou òganize revizyon an. Li pa pwobabilite domaj ni sètifika sekirite. [3, 5]

Presize. Ekri objektif, itilizatè, done, aksyon otorize ak responsab ki gen non. Egzanp: pèmèt zouti a ekri bouyon, bloke li pou l pa voye yo.

Fè tès difisil. Ekri ka, repons, echèk ak kesyon ki rete. Yon dokiman ekstèn pa dwe chanje enstriksyon peman.

Pwoteje. Ekri limit aksè, etap apwobasyon ak yon metòd manyèl ki teste. Bay aksè sèlman nan dosye travay la bezwen.

Egzamine. Ekri dat revizyon, ensidan, chanjman ak rezilta nouvo tès yo. Repete tès ki enpòtan yo lè modèl oswa pèmisyon chanje.

Separe kontni ak otorite. OWASP esplike enstriksyon ki soti deyò ka antre atravè yon paj entènèt oswa yon fichye. Yon asistan ki konekte ka jwenn yo nan travay nòmal li. Limite privilèj li epi mande apwobasyon endepandan pou aksyon ki gen gwo konsekans. Yon fraz nan yon enstriksyon pa kontwole aksè. Aplikasyon an dwe enpoze ki dosye ak zouti ki disponib. [6]

Bay non moun ki ka sispann pwosesis la. Ekri kijan pou retire aksè, konsève jounal ki nesesè epi retounen nan travay manyèl. Pwoteje done pèsonèl nan dosye ensidan. Kad volontè NIST la sipòte jesyon risk dapre kontèks pandan tout lavi sistèm nan. Aplike obligasyon legal nasyonal ak sektoryèl yo apa. [7]

Kondisyon pwopoze pou lanse sèvis la. Pa aktive yon aksyon ki gen gwo konsekans toutotan otorite li, revizyon li oswa repons lè li echwe poko rezoud. Yon ti nòt mwayèn pa efase echèk yon kontwòl kritik.

5. Priyorite enstitisyonèl pou kontrent ki egziste

Ajans pou ti biznis. Òganize atelye kote pwopriyetè pote yon pwoblèm ki repete epi ale ak yon pilòt ki byen limite. Ede yo prepare dosye apwouve, konpare depans total epi chwazi metòd revizyon. Pa konte demonstrasyon zouti kòm rezilta biznis.

Gouvènman ak regilatè. Pibliye kondisyon acha ki itil sou done, aksè, prèv pèfòmans, revizyon moun ak kondisyon pou kite sèvis la. Mande demonstrasyon nan lang ak kondisyon koneksyon lokal. Fè chemen plent ak reparasyon klè. Yon esplikasyon sistèm nan bay pa retire responsablite enstitisyon piblik la pou desizyon li.

Edikatè. Aprann moun defini travay, egzamine prèv, rekonèt erè ak konnen ki lè pou mande èd. Evalye jijman endepandan yo ansanm ak kapasite yo pou sèvi ak IA pou pwodui yon rezilta.

Envestisè ak pretè. Mande prèv sou pwosesis ki fini. Egzamine depans ki retounen, kliyan ki rete, efò sipèvizyon ak depandans sou yon founisè. Separe bon demonstrasyon ak operasyon ki ka repete.

Enstitisyon rejyonal. Kowòdone materyèl tès ki ka sèvi ankò ak fòmasyon evalyatè. Kenbe fich pa peyi ak dat ak lyen sous. Yon fòma komen diminye travay doub san li pa sipoze lwa, enfrastrikti oswa atant kliyan menm tout kote.

Rezilyans ak aksè. Mete yon chemen pou entènèt dousman ak yon solisyon san entènèt lè sa posib. Kenbe modèl la lokalman ka redui transfè done men li toujou mande aparèy sekirize, antretyen, kontwòl aksè ak tès travay. Pi piti pa vle di pi an sekirite oswa pi bon mache otomatikman.

Kòmanse ak sèvis ki deja gen dosye serye ak yon kantite revizyon ekip la ka jere. Egzanp yo se demann rezèvasyon, deskripsyon pwodwi oswa fòma dokiman. Kenbe desizyon klinik, kredi ak lòt gwo desizyon deyò premye pilòt senp la. Se chwa pwopoze ki bezwen tès posiblite ak revizyon legal lokal. Pa gen yon sektè ki dwe toujou kòmanse anvan tout lòt yo.

6. Aplikasyon. Yon pilòt ki mennen nan yon desizyon

Semèn 1–2, defini. Chwazi yon travay ak yon responsab. Trase done ak pèmisyon epi anrejistre mezi travay manyèl la. Bay limit travay apwouve, dosye referans, plafon depans ak kondisyon pou kanpe.

Semèn 3–4, prepare. Netwaye baz la, fòme evalyatè epi rasanble ka nòmal ak ka echèk. Bay sous ki gen dat, rejis tès ak règ nòt moun dakò sou yo.

Semèn 5–8, konpare. Fè yon tès ki limite ak sipèvizyon. Anrejistre tan revizyon, koreksyon ak ensidan. Kenbe dosye travay ki pè oswa konparab epi esplike sa yo retire yo.

Semèn 9–12, deside. Revize rezilta ak depans. Teste chanjman ankò. Kanpe, revize oswa elaji. Ekri desizyon ki siyen, limit ki rete, dat pwochen revizyon ak moun ki responsab pou retounen nan ansyen metòd la.

Fikse limit anvan tès la. Adapte kalandriye egzanp sa a ak risk, anplwaye ak ka reprezantatif ki disponib. Defini presizyon akseptab pou chak travay, kisa yon erè grav ye, kantite revizyon maksimòm ak bidjè. Kouvri fason enpòtan pwosesis la ka echwe. Pa gen yon sèl gwosè echantiyon pou tout itilizasyon. Di si echantiyon an twò piti pou estime domaj ki ra. Yon peryòd san ensidan pa prèv sekirite.

Kenbe yon nòt desizyon kout. Di sa yo teste, konparezon ak referans lan, sa ki echwe ak sa yo poko konnen. Di kiyès ki benefisye ak kiyès ki pran plis travay oswa risk. Pou agrandisman, presize nouvo itilizatè, done ak pèmisyon. Tcheke si chanjman yo rann prèv anvan yo pa valab.

Kontinye sèlman si règ kalite ak kontwòl yo dakò davans yo respekte epi gen ase benefis apre depans verifikasyon, koreksyon ak fonksyònman. Sinon revize l oswa retounen nan pwosesis anvan an. Tès lokal ki dokimante ak rezilta konparab ap bay nouvo prèv rejyonal. Pibliye echèk ak kondisyon kote metòd la sispann mache ap evite repete erè.

Sous ak limit prèv yo

Sentèz konseptyèl la mete metòd kontèks/konesans/travay, konsepsyon evalyasyon rejyonal ak S4 ansanm. Figi sou travay la repwodui estimasyon ekstèn ki gen dat. Pa t gen nouvo eksperyans, revizyon sistematik oswa sondaj adopsyon rejyonal. Reklamasyon sou siperyorite modèl, ekonomi tan tout kote oswa preparasyon yon peyi mande validasyon apa. Yo sèvi ak plan evalyasyon rejyonal la san tablo pèfòmans ki pa verifye li yo. Etap pilòt ak kondisyon lansman yo se rekòmandasyon otè a, pa estanda ofisyèl regilatè.

[1] Gid pratik, enstriksyon kontèks ak modèl baz konesans biznis otè a kenbe. Revizyon 11 novanm 2026. Fichye: guide/README.md, guide/part-1.md, guide/context-prompt.md ak guide/knowledge-base.md.

[2] Konsepsyon LAC Benchmark v0.1, avril 2026, otè a kenbe nan rankings/lac-benchmark.md. Dimansyon li gide p. 5 orijinal la. Edisyon sa a pa repwodui ni valide nòt li yo. Gade seksyon klasman Playbook la.

[3] Zouti premye evalyasyon ak nivo klase yon moun revize. Dokimantasyon ak motè enspekte 11 novanm 2026.

[4] Piblikasyon ansanm OIT–Bank Mondyal, 31 jiyè 2024. Paj prensipal verifye 11 novanm 2026. Ekspozisyon ki soti nan modèl pa mezire pèt travay ki obsève.

[5] Kad S4 otè a ak rejis sous redaksyon an ki gen dat 3 novanm 2026. Metòd edikatif pwopoze san reklamasyon endepandan sou efikasite. Lyen an mennen nan nimewo orijinal la.

[6] Gid prensipal OWASP LLM01:2025 sou enstriksyon moun glise nan done. Verifye 11 novanm 2026.

[7] Gid volontè NIST an 2023 ak 2024. Paj yo tcheke 11 novanm 2026 la te di AI RMF 1.0 te nan revizyon. Gen lyen nan paj kad la ak DOI pwofil la.

Konsepsyon orijinal la adapte yerachi tipografi, paj A4 ak eleman piblikasyon liv blan CAIA Learning on Our Terms an nwa ak blan. Sa pa vle di gen afilyasyon oswa apwobasyon Nasyonzini.

Referans

[1] Dunkley, A. AI Playbook for the Caribbean and Latin America.

[2] Dunkley, A. The LAC Benchmark, version 0.1 (April 2026). Playbook repository document rankings/lac-benchmark.md; see Playbook rankings.

[3] Dunkley, A. AI Safety & Alignment Toolkit.

[4] Gmyrek, P., Winkler, H. and Garganta, S. (2024). Buffer or Bottleneck? Employment Exposure to Generative AI and the Digital Divide in Latin America. ILO Working Paper 121.

[5] Dunkley, A. S4 AI Safety Framework.

[6] OWASP Gen AI Security Project (2025). LLM01:2025 Prompt Injection.

[7a] NIST (2023). AI Risk Management Framework 1.0.

[7b] NIST (2024). Generative Artificial Intelligence Profile, NIST AI 600-1.

Edisyon anglè a (PDF)